

(<https://www.kieliverkosto.fi/fi>)

Renki, isäntä vai sekatyöntekijä? Arvioinnin rooli ja muutokset aikojen saatossa konkareiden kertomana

Haastattelin kahta opetus- ja tutkimusalan konkaria, Jyväskylän normaalikoulun kielenopettaja Olli-Pekka Saloa ja Helsingin yliopiston kielididaktiikan apulaisprofessori Raili Hildéniä, arvioinnin luonteesta ennen ja tänään. Pyysin heitä muistelemaan, millaista arviointi oli omissa opettajaopinnoissa ja luokkahuoneessa uran alussa, ja pohtimaan oman osaamisen kehittymistä vuosien varrella. Lisäksi pyysin heitä kohdistamaan katseen tulevaisuuteen: Mihin arviointi suuntaa seuraavaksi? Tiivistin tähän lyhennelmään uteliaisuutta herättäviä paloja käymästämme keskustelusta. Tämä teksti toimii houkuttimena käydä kuuntelemassa keskustelu kokonaisuudessaan Kieliverkoston podcast-alustalta.

Julkaistu: 8. marraskuuta 2023 | Kirjoittanut: Karoliina Inha

Mitä arviointi on teille aikanaan opinnoissa tarkoittanut?

Lähdimme heti alkuun liikkeelle siitä, miten arviointia opetettiin haastateltavien perusopinnoissa. Sekä Raili että Olli-Pekka muistellessaan omia opintojaan muistivat, että arvioinnista ei puhuttu kovin paljon, ja silloin kun siitä puhuttiin, arviointiin liittyvä keskustelu rajoittui usein kokeisiin ja arvosanoihin.

Raili: Kyllä se varmaan oli aika pitkälti semmoista kokeiden laatimista ja arvostelua. Sitten jotain tämmöisiä Suomen kieltenopettajien arvosteluasteikkoja oli jaossa siellä jossakin kouluharjoittelun lomassa, mutta hyvin, hyvin vähän. (...) Joku semmoinen hämärä vaikutelma siitä, että sain jonkun koetehtävän, ehkä ne oli jotain kirjoitelmia, joista piti antaa joku pistemäärä ja verrata sitä sitten ohjaajan antamaan pistemäärään. Siinäpä se suunnilleen taas olla.

Olli-Pekka: Mä luulen, että kun sitä tavallaan sitä arvioinnin teoriaa ei ehkä silloin niin mietitty, että mitä siellä takana on, että sitä on vaan tehty. Että siellä on ajateltu että se riittää että kun, mitä kokeita on ja tehdään, arvioidaan sanastoa ja kielioppia ja on aukkotäydennystä ja käännöstä, ja niitä sitten katsotaan... Mun aikana ei enää ollut niitä 9 pisteen virheitä mutta... sillä tavalla ikään kuin mietitty että mikä on vakava virhe ja mikä ei ole vakava virhe, mutta että... Että ehkä sen takia sitä teoritietoakaan niin kauhean paljon ei ole ollut.

Mitä arvioinnissa on sitten muuttunut uranne aikana?

Raili aloittaa kertomalla, miten läpinäkyvyys on lisääntynyt arvioinnissa hänen uransa aikana.

Raili: Toinen on ehkä semmoinen tiedostaminen ja läpinäkyvyys ja toinen on sitten tämmöinen analyttisyys. (...) Kun ei ollut niitä kuvauksia olemassa, niin ei tarvinnutkaan miettiä, että se oli aika pitkään sillä lailla intuition varassa. Sitten kun näitä kuvauksia alkoi tulla, (...) niin sieltä sitten silloisesta Opetushallituksesta tuli jonkunlainen asteikko, jota sitten itsekin rupesin väikkäriin saakka tutkimaan, niin *siinä* sitten heräsi tietoisuus siitä että *mutta hyvänen aika*. (...) Niin siinä vaiheessa tuli semmoinen yleensä koko arviointiin semmoinen niin kuin vakavoitunut ja utelias asennoituminen.

Arvioinnin läpinäkyvyys on Olli-Pekan mukaan johtanut siihen, että opiskelijat ovat itse paremmin kärryillä siitä, miksi heitä on arvioitu niin kuin opettaja on tehnyt

Olli-Pekka: Niin ehkä mä osittain ajattelen niin, että niitä kysymyksiä on nyt varmaan tällä hetkellä vähemmän, koska me avataan niitä kriteereitä paremmin. Että sitten kun opiskelijat ja oppilaat tietää sen, että mitä ollaan hakemassa, "Tässä on nää tavoitteet ja tavoitteen saavuttamiseksi sulta edellytetään tätä ja tätä", niin silloin kun se oppilas tai opiskelija tietää, että "Okei, no tämä tavoite oli ja mä osasin tän verran, mutta en tuota". (...) Koska se on läpinäkyvää ja selkeämpää,

niin ei tule sitä semmoista epäselvyyttä myöskään opiskelijalle ja oppilaalle siitä, että "Miksi mä saan nyt tän kasin" (...), koska sen tavallaan ymmärtää sen tavoitteen ja kriteereiden suhteen paremmin.

Mutta ohjaako arviointi omaa opetusta?

Keskustelimme siitä, että arvioinnin ja opetuksen välisen yhteyden syvällisempi ymmärtäminen edellyttää molempien tarkastelua suhteessa oppimistavoitteisiin. Vasta silloin on todella mielekästä ajatella arviointia opetusta ja oppimista ohjaavana kehänä.

Raili: No siis arvioinnissahan on aina tavallaan nämä vanhahkot dimensiot eli erilaiset validiudet, joita nyt tietysti on käsitteellistetty vähän joka päin maailman sivun. Sitten on ihan tämmöinen virheettömyyslaskennallisuus, jota sitten reliabiliteetti kutsutaan. Ja sitten on tämä toimeenpano ja uudempia kerroksia sitten on nämä eettiset pohdinnat erilaisista seurauksista, mitä kustakin arvioinnista voi tulla, niin tavallaan, että nää kaikkihan täytyy aina joka arvioinnissa tasapainottaa jotenkin keskenään.

Olli-Pekka täydentää keskustelua tarjoamalla opetuksen ja arvioinnin kehämallin:

Olli-Pekka: Joo ja mä katson tätä nyt sitten taas enempi nimenomaan sen opetuksen näkökulmasta ja mä puhunkin sellaisesta opetuksen kehämallista noille meidän opettajaopiskelijoille. Esimerkiksi mä näen että, niinku Railikin tuossa korostaa just sitä ajatusta tavoitteista, niin mä otan mukaan vielä sen opetuksen, sen toteutuksen siihen. Että ne on kaikki – tavoite, toteutus ja arviointi – ne on kaikki koko ajankeskenään suhteessa, niin että sitten kun mä mietin esimerkiksi sitä, että mulla on tietyt tavoitteet, mä ajattelen, että toteutuksen kautta mä saavutan ne tavoitteet ja arviointi on se tapa, jolla mä sitten näen, että onko se toteutus ollut oikeanlainen, että ne tavoitteet saavutetaan. Mutta se on myös semmoista korjaavaa. (...) Mä pystyn korjaamaan sitä seuraavaan vaiheeseen ja vastaavasti sitten taas mä voin tarkastella sitä arviointia myöskin sillä tavalla että okei, onko tää koe mikä mulla on nyt ollut tai joku näyttö mitä mä oon hakenut, niin onko se nyt oikeasti yhdenmukainen niiden tavoitteiden kanssa, vaikka mä oon pyrkinyt siihen. Tai oonko mä oikeasti opettanut niitä asioita mitä on pitänyt opettaa? Eli tavallaan sitä kehää joka suuntaan menee koko ajan.

Renki-isäntä-ajattelua arvioinnissa

Podcastin loppupuolella kysyin haastateltavilta siitä, päteekö arviointiin vanha sananlasku rengistä ja isännästä. Olli-Pekka tarttui kysymykseen ensin ja pohti, miten ylioppilaskirjoituksien muoto mahdollisesti vaikuttaa siihen, mitä opetetaan ja mitä oppimateriaalit sisältävät. Raili alkoi täydentää Olli-Pekan pohdintaa toisesta näkövinkkelistä.

Raili: Toi miten asetit tämän kysymyksen viittasi tämmöiseen vanhaan agrariiyhteiskuntaan renkeineen ja isäntineen, ja tuota siellähän tilanne oli se, että rengillä ei olisi ollut työtä eikä isännän talous olisi pysynyt pystyssä jos toista ei olisi ollut. Siis että siellä oli keskinäinen riippuvuus, ja ihan samalla tavalla oikeastaan tuossa Olli-Pekka puhu fiksusti siitä opetuksen ja arvioinnin kehästä. Sillä tavallahan sen pitäisi toimia, ja nimenomaan niin, että niitä molempia ohjaa ne tavoitteet. Että jotenkin tää kysymyksenasettelu kääntyy kummallisella tavalla vähän väärinpäin. Mä en ehkä arvioinnille antaisi ollenkaan ensisijaisesti tätä tämmöistä [ajatusta] että arviointi ikään kuin ensisijaisesti on sitä, että pannaan oppilaat järjestykseen ja sitten heidän elämänsä vaikuttaa. Toki se on tärkeätä, mutta nää kaikki vaikutukset tulee sen perusteella mitä he on oppineet, miten he on opiskelleet ja miten heitä on opetettu. Se on ehkä se tärkein asia, se pihvi ikään kuin siinä.

Olli-Pekka: Kyllä se oli erittäin hyvä täsmennys siitä näkökulmasta, että se on just se miten me opettajina *tulkitaan* sitä, että mitä me ajatellaan, että mikä on olennaista. Itsekin näkisin, että se ajatus siitä, että kun me opetetaan kieltä monipuolisesti, niin kaikki se taito, mitä tulee, (...) niin kaikki se tukee sitä kokonaiskielitaidon vahvistumista.

Keskustelun lopuksi pyysin haastateltavia vielä kertomaan, mitä keskustelusta jäi käteen. Olli-Pekka tiivistää keskustelun lopuksi näin:

Olli-Pekka: Ehkä se että tota, siinä mielessä jos ajatellaan tätä näkökulmaa tähän arviointiin, niin mä näkisin, että se mistä me on tässä puhuttu, niin jotenkin se näkökulma siitä, että ollaan menty paljon eteenpäin menneistä vuosikymmenistä siinä, että nyt ollaan niin kuin analyttisempiä, johdonmukaisempia, tietoisempia, jolloin sen arvioinnin laatu on huomattavasti parantunut suomalaisissa kouluissa. Ja tota noin niin... ehkä se on se tie, millä me ollaan, jota me jatketaan ja mennään eteenpäin ja kehitetään edelleen. Että se ehkä mulle jäi päällimmäisenä tässä. Oikealla tiellä ollaan.

Voit kuunnella podcastia tavallisimmissa podcast-palveluissa, kuten Spotify, Supla ja Google Podcasts. Puhutaan kielikoulutuksesta! Spotifyssä:

<https://open.spotify.com/show/6dZZXq3YQv9DZhUgjNGn2U?si=0bdd7655a609422c>

(<https://open.spotify.com/show/6dZZXq3YQv9DZhUgjNGn2U?si=0bdd7655a609422c>)

Tekstitetyt versiot julkaistaan Jyväskylän yliopiston Moniviestimessä:

<https://moniviestin.jyu.fi/ohjelmat/hum/solki/kieliverkosto/puhutaan-kielikoulutuksesta-podcast>

(<https://moniviestin.jyu.fi/ohjelmat/hum/solki/kieliverkosto/puhutaan-kielikoulutuksesta-podcast>)

Tervetuloa kuuntelemaan!